

освіти і картографії : Зб. наук. праць. – Вінниця : Консоль, 2002. – С. 295–297.

4. *Показатели здоровья населения в оценке экологической обстановки промышленных регионов* / В.Л. Филиппов, Н.В. Криницын, О.М. Астафьев и др. // Известия РГО. – 1997. – № 2. – С. 7–13.

5. *Стурман В.И., Малькова И.Л.* Картографирование экологической обстановки (на примере г. Ижевска) // Известия РГО. Т.129. – 1997. – № 2. – С. 55–60.

6. *Хлебович И.А., Ротанова И.Н.* Комплексное картографирование проблемных медико-экологических ситуаций // География и природные ресурсы. – 1997. – № 4. – С. 43–49.

7. *Шевченко В.А.* Медико-географическое картографирование территории Украины. – К.: Наук. думка, 1994. – 158 с.

УДК 528.94

І.О. Підлісецька

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

КАРТОГРАФУВАННЯ ОБ'ЄКТІВ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

У статті викладено матеріал із розробки серії дрібномасштабних карт «Культурна спадщина України». До серії увійшли карти: «Історико-архітектурний потенціал», «Музеї», «Установи культури і мистецтва», «Виставкові та екскурсійні заходи», «Туристична галузь», «Природно-заповідний фонд». Стаття присвячена картографічному моделюванню об'єктів історико-культурного призначення, дано аналіз складених карт, особливостей картографування цих об'єктів, а також способів і прийомів картографування.

Ключові слова: об'єкти історико-культурного призначення, пам'ятки культури, аналіз карт.

I. Pidlisetska

MAPPING THE OBJECTS OF THE HISTORICAL AND CULTURAL SETTING

In the article the expounded material on development of series of small scale maps «Cultural legacy of Ukraine». Maps entered in series: «Historical-architectural potential», «Museums», «Culture and art establishments», «Exhibition and excursion measures», «Tourist industry», «Natural resorts». The cartographic design of objects of the historical and cultural setting, analysis of making maps, features of drawing a map of these objects, and also methods and receptions of drawing a map were research in article.

Keywords: objects of the historical and cultural setting, cultural artefacts, analysis of maps.

Вступ. Тематичне картографування розвивається у двох напрямках: 1) удосконалення прийомів та способів картографування, винайдення оригінальних художніх засобів та розробка методики картографування об'єктів і явищ; 2) розширення тематики картографування. Саме до такої, відносно нової, тематики належить картографування культурної спадщини. Як об'єкти картографування розглядаються об'єкти історико-культурного призначення (ОІКП).

Вихідні передумови. Питання розробки класифікацій, понять,

картографування ОІКП висвітлено у працях учених. [1–10] Найбільшими користувачами карт історико-культурної тематики є туристи, тому туристичні карти є найчисленнішими серед карт цієї тематики. Найбільшої уваги до ОІКП приділено в картографічних творах останніх років видання: це серія географічних атласів: «Моя мала Батьківщина», комплексний атлас Криму, атлас Київської області, різноманітні туристичні карти та картосхеми. Частково ОІКП представлені в Національному атласі України.

Формулювання цілей статті, постановка завдання. Мета статті – дати аналіз особливостей класифікації ОІКП, використання способів їх відображення та прийомів картографування. У дослідженні розроблялась серія дрібномасштабних карт на територію України.

Виклад основного матеріалу. ОІКП – це найвизначніші об'єкти: духовні і матеріальні цінності, які мають певну історичну і культурну цінність та знаходяться під охороною держави. Серед них: об'єкти природно-заповідного фонду, пам'ятки природи, пам'ятки історії та культури, архітектури і містобудування, археології та ін. ОІКП виступають як об'єкти дослідження ряду наук, серед яких можна відмітити історію, культурологію, археологію, архітектуру і містобудування, ряд географічних наук: рекреаційну географію, рекреалогію, картографію, туристичну галузь. ОІКП знаходять своє відображення на тематичних картах культури, археологічних, історичних, туристичних картах, переважно дрібномасштабних на рівні держави. ОІКП, які відносяться до туристичної галузі (пам'ятки історії та культури, археології, архітектурні, природи, визначні місця та ін.), зазвичай відображаються на туристичних картах та не мають єдиної уніфікованої системи умовних знаків. Проте розповсюдженим є подання об'єктів за допомогою художнього знака або зменшеного зовнішнього вигляду об'єкта, який асоціюється із самим об'єктом на місцевості. ОІКП цікаві для історії і знаходять своє відображення безпосередньо на історичних картах. Для картографування цих об'єктів важливим є подання ОІКП у хронологічному порядку за історичними епохами, з датою спорудження або заснування історичних пам'яток і пам'ятників. На археологічних картах ОІКП подаються у вигляді археологічних пам'яток різних видів, відповідно до археологічних епох із датуванням цих пам'яток.

Картографію цікавлять майже всі ОІКП з точки зору розробки методики картографування та можливостей зображувальних засобів для показу цих пам'яток на тематичних картах, що значною мірою залежить від призначення карти, тобто від тематичного навантаження. Так, на основі проведеного автором дослідження була створена серія дрібномасштабних карт «Культурна спадщина України». У серію увійшли карти: «Історико-архітектурний потенціал», «Музеї», «Заклади культури і мистецтва», «Виставкові та екскурсійні заходи», «Туристична галузь», «Природно-заповідний фонд».

У якості основи для складання було використано загальногеографічну карту України в масштабі 1:5 000 000 та проведено генералізацію за елементами змісту з метою розвантаження. Основними джерелами інформації для

складання карт було використано матеріали Державного комітету статистики, а саме збірник «Туризм в Україні», літературні та картографічні джерела. За регіон на всіх картах обрано територіально-адміністративну одиницю України – області та АР Крим.

Показники, що характеризують історико-архітектурні об'єкти, подано на карті «Історико-архітектурний потенціал», легенда якої представлена на рис. 1. Відображення пам'яток архітектури у хронологічному діапазоні за регіонами здійснено способом картограм – зображувальний засіб насичення кольорового фону. Діаграмами на карті відображено кількість пам'яток архітектури по областях у вигляді 100%-ного квадрату (один квадратик відповідає 1%), розмір якого відповідає кількості пам'яток у кожній області, із забарвленням квадратиків різним кольором, що відповідає класифікації пам'яток архітектури. Для висвітлення кількості пам'яток національного значення у кожній адміністративно-територіальній одиниці подана структурна секторна діаграмна фігура, з виділенням у ній частки пам'яток архітектури в загальній кількості пам'яток національного значення. Додатково подано кругову діаграму, яка доповнює карту інформацією про кількість пам'яток національного значення в Україні, з них пам'яток: історії, монументального мистецтва, археології, архітектури у відсотках від загальної кількості.

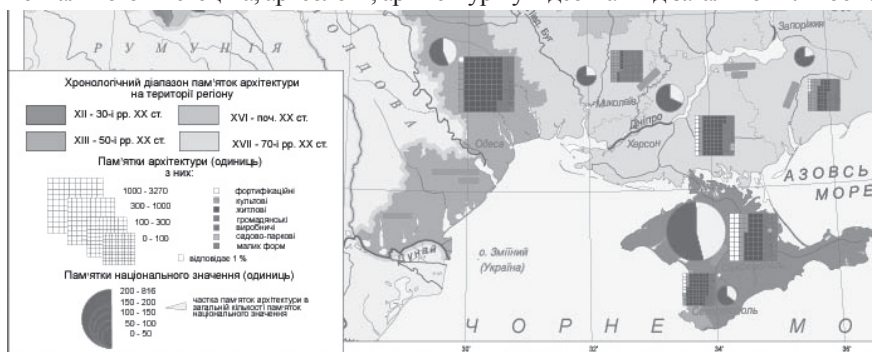


Рис. 1. Фрагмент карти «Історико-архітектурний потенціал»

На карті «Заклади культури і мистецтва» подано показники, які характеризують заклади культури і мистецтва: театри, музеї, концертні організації, парки та ін., відповідно за регіонами, для яких використано спосіб картодіаграм – стовпчикову діаграму (рис. 2). Класифікацію цих закладів культури і мистецтва подано різним кольором, а кількість цих закладів відповідає кількості квадратиків (один квадратик відповідає одному закладу) у стовпчиковій діаграмі. Відвідування населенням театрів, музеїв, концертних організацій, кіносеансів (кількість відвідувань на 100 жителів, 2007 р.) подається на карті фоном, який змінюється відповідно до кількості відвідувань цих закладів культури населенням. Для картографування цього показника було застосовано умовну нерівномірну шкалу (39–49, 50–59, 60–79, 80–100, 100–200). Характерно, що на карті в останній градації виділяються тільки дві області Львівська та Київська, в них показник відвідувань культур-

них заходів набагато перевищує інші області України.

На карті відображено також додаткові дані у вигляді графіка, на якому зображено відвідування населенням закладів мистецтва і культури (на 100 жителів, 2007 р.) по Києву і Севастополю.

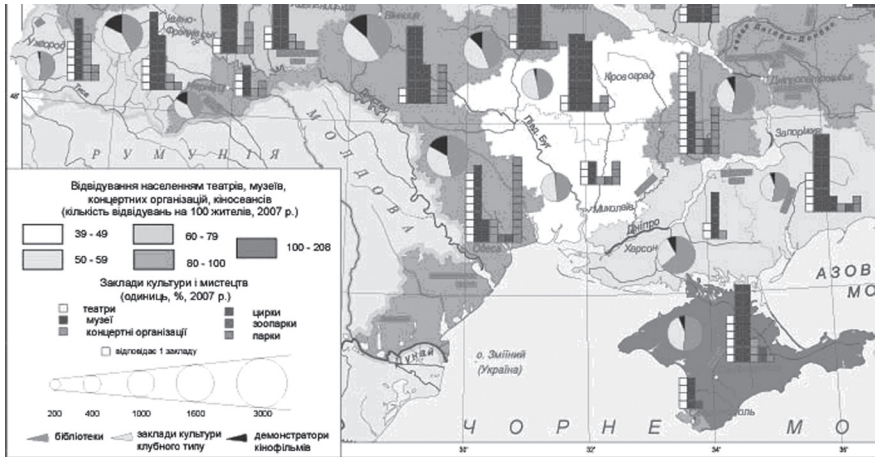


Рис. 2. Фрагмент карти «Заклади культури і мистецтва»

Більш детально висвітлені ОІКП на карті «Музеї». Музеї розподілені за тематичним профілем: історико-археологічні, природно-краєзнавчі, літературні, мистецькі, інші в одиницях станом на 2007 р. та подані стовпчиковою діаграмою. Кількість стовпчиків відповідає кількості музеїв відповідно їх профілю, а кількість кружечків у стовпчиках відповідає кількості відповідних музеїв. Для фону карти використано показник – кількість відвідувань музеїв на 100 жителів, в умовній ступінчастій шкалі. Іншим показником картографування є музейний фонд, який представлений науково-допоміжним фондом та експонатами основного фонду музеїв. Карта містить також діаграму, що показує кількість відвідувань музеїв на 100 жителів станом на 2007 р. у Києві та Севастополі (рис.3, 4).

На карті «Виставкові та екскурсійні заходи» висвітлено показники, які характеризують виставкову та екскурсійну роботу музеїв, виставки, які відкриті протягом року, та участь зарубіжних країн у виставкових заходах. Для фону карти використаний показник – виставки, які відкриті протягом року в середньому на один музей станом на 2007 р., розбита шкала нерівномірно за рахунок присутності в показниках інформації, за якою складалася карта, певної особливості. Так, в деяких областях найбільший показник – виставки, відкриті протягом року в середньому на один музей (рис.5). Для розширення можливостей подання інформації карта доповнена структурною діаграмою (рис.6), яка вказує на участь зарубіжних країн у виставкових заходах, станом на 2007 р. (зазначалися тільки ті країни, де кількість

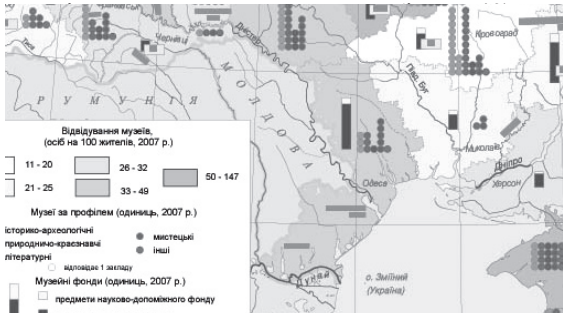


Рис. 3 Фрагмент карти «Музеї»

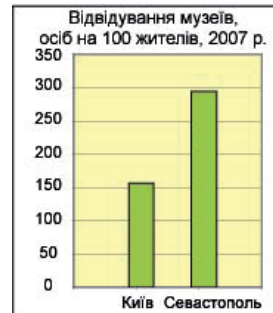


Рис. 4. Діаграма до карти «Музеї»

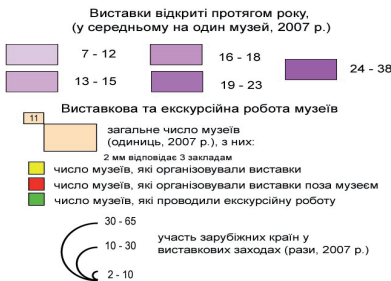


Рис. 5. Легенда карти «Виставкові та екскурсійні заходи»

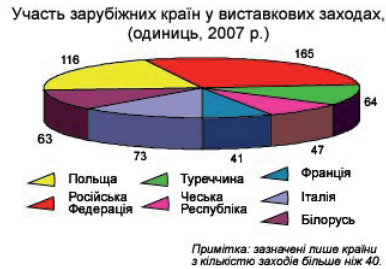


Рис. 6. Діаграма до карти «Виставкові та екскурсійні заходи»

На карті «Туристична діяльність» знайшли своє відображення показники, що характеризують обсяг туристичних послуг, наданих за 2007 р. в тис. грн. на 10 000 туристів; цей відносний показник покладено в основу картограми. Використана ступінчаста шкала (400–500, 501–2500, 2501–5000, 5000–7500, 7500–15000, 15000–22700), щоб звернути увагу на нерівномірність обсягу наданих туристичних послуг по різних областях. Наступні показники, серед яких туристи, обслуговані суб'єктами туристичної діяльності, подано у вигляді кругової структурної діаграми, розмір якої змінюється пропорційно кількості обслугованих туристів, а в структурі діаграми представлені іноземні туристи; туристи-громадяни України, які виїжджали за кордон; внутрішні туристи. Стовпчикова діаграма характеризує кількість екскурсантів, що обслуговувались суб'єктами туристичної діяльності в 2000 та 2007 рр. (рис. 7). Для порівняння показників на карті подано діаграму, яка висвітлює обсяг наданих послуг (тис. грн. на 10 000 туристів за 2007 р.) у Києві та Севастополі (рис. 8).

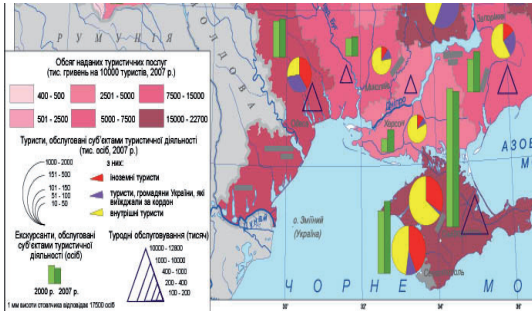


Рис. 7. Фрагмент карти «Туристична діяльність»

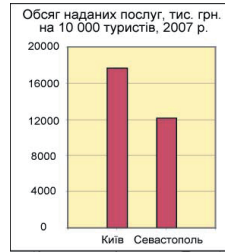


Рис. 8. Діаграма до карти «Туристична діяльність»

Висновки. Напрямок картографування ОІКП на даний момент є дуже перспективним, зважаючи на те, що приділяється багато уваги забезпеченню ОІКП картографічними матеріалами для їх детального вивчення та подальшого збереження для нащадків. Однак, в умовах всесвітньої кризи він може не знайти можливості для реалізації. Формування напряму тематичного картографування ОІКП відбувається приблизно з початку 90-х рр. ХХ ст. Постає питання про необхідність створення геоінформаційної бази даних ОІКП на державному рівні. Картографування ОІКП має свою специфіку залежно від територіального рівня їх представлення – глобального, державного (національного), регіонального та локального.

Рецензент – канд. геогр. наук, проф. А.М. Молочко

Література:

1. Бондарчук С.В., Парамонова А.А. Принципы картографирования карт культурного и природного наследия регионов // Картография на рубеже тысячелетий: Докл. I Всеросс. науч. конф. по картографии, Москва, 7–10 окт. 1997 г. – М., 1997. – С. 317–324.
2. Бронникова В.К., Зеленцов И.О., Коробова О.А. Особенности картографирования культурного и природного наследия территорий Арктического региона // (там же). – С. 324–332.
3. Беба Н.В. Картографічне моделювання туристично-рекреаційної діяльності в мережі Інтернет // Вісн. геодезії та картографії. – К.: Укргеодезкартографія, 2008. – Вип.5. – С. 15–19.
4. Атлас «Культурное и природное наследие России» / Ю.А. Веденин, А.А. Лютый, А.П. Ельчанинов и др. // Картография на рубеже тысячелетий: Докл. I Всеросс. науч. конф. по картографии, Москва, 7–10 окт. 1997 г. – М., 1997. – С. 292–300.
5. Вортман Д. Нові аспекти виявлення систематизації та картографування архітектурно-історичних ресурсів як об'єктів пізнавального туризму // Туристичні ресурси України. – К., 1996. – С. 117–135.
6. Ельчанинов А.И. Карты культурного и природного наследия России // Проблемы непрерывной географической освіти і картографії: Зб. наук. праць. – К.: Ін-т передових технологій, 2005. – Вип.5. – С. 79–82.

7. Ельчанинов А.И. Опыт создания карт наследия регионов Российской Федерации на примере Республики Башкортостан // Национальное картографування: стан, проблеми та перспективи розвитку: Зб. наук. праць. – К.: ДНВП «Картографія», 2008. – Вип.3. – С. 143–148.

8. Зеленська Л.І., Котлярчук Д.С. Картографічне забезпечення релігійного туризму (регіональний компонент) // Національне картографування: стан, проблеми та перспективи розвитку: Зб. наук. праць. – К.: ДНВП «Картографія», 2005. – Вип.2. – С. 158–166.

9. Новикова В.І. Застосування методу картографування при дослідженні ресурсно-рекреаційного потенціалу Черкаської області // Картографія та вища школа: Зб. наук. праць. – К.: Ін-т передових технологій, 2008. – Вип.13. – С. 148–157.

10. Підлісецька І.О. Досвід відображення об'єктів історико-культурного призначення в атласах і на картах // (там само). – С. 174–181.

11. Туризм в Україні: Стат. зб. – К.: Держ. ком. статистики України. – 2008. – 221 с.

УДК 528.9

Н.О. Полякова

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ДЕЯКІ ЧИННИКИ ВІЗУАЛЬНОГО СПРИЙНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ З КАРТИ

Вивчений досвід картографічних досліджень у сприйнятті умовних знаків М.К. Бочарова, В.О. Шевченка й ін. картографів. Розглянуті малодосліджені питання сприйняття картографічної інформації, закономірності зорового сприйняття користувачем картографічних знаків, підписів. Відзначено, що на якість читаності карти впливають такі властивості умовних знаків, як форма, колір, взаємне розташування. Велике значення має також компоновка карти та її призначення. Відмічені етапи процесу читання карти. Зроблені висновки, що завдання картографів полягає у полегшенні читання користувачем картографічного матеріалу, тобто в підвищенні якості картографічної продукції за рахунок удосконалень, що полегшують читання.

Ключові слова: карта, картографічне зображення, зорове сприйняття, користувачі, умовні позначення, читаність карти.

N. Polyakova

SOME FACTORS OF THE VISUAL PERCEPTION OF INFORMATION FROM MAP

The experience of the cartographical researches in conventional signs perception of M. Bocharov, V. Shevchenko and other cartographers is studied. The scantily explored questions of cartographical information perception, patterns of the visual perception of the cartographical signs and inscription are examined. It was noticed that such conventional signs characteristics as shape, colour and position influence the quality of the map readability. The assembling of the map and its function are also of great importance. The stages of the map reading are mentioned. The conclusion is that the task of cartographers is to lighten the reading of the cartographical sources, i.e. to increase the quality of cartographical products due to improvements that lighten reading.

Keywords: map, cartographical image, visual perception, users, conventional signs, map readability.